

فارسی یازدهم

درس نهم : ذوق لطیف

۱- خاله ام چند سالی ..... در کجا ریشه بدواند.

قلمرو زبانی

خاله ام : نهاد	چند سالی : ترکیب وصفی، نقش قیدی	مادرم : متمم، م : مضاف الیه
بزرگ تر : مسند	شوهرش : متمم، -ش : مضاف الیه	جدا شده بود : فعل
چند بچه اش : نهاد، ترکیب وصفی	اش : مضاف الیه	همگی : بدل
شیرخوارگی : متمم، اسم وندی مرکب	مرده بودند : فعل ماضی بعید، سوم شخص جمع	
او : نهاد	مانده بود : فعل ماضی بعید	تنها : قید حالت
نظر مالی : متمم	هیچ مشکلی : مفعول، ترکیب وصفی	متمکن : پولدار، مسند
به شمار می رفت : فعل اسنادی	جهات دیگر : متمم، ترکیب وصفی، از نظرهای دیگر	
ناشاد : مسند، غمگین	و : واو عطف	سرگردان : مسند و معطوف
تنهایی و بی فرزندی : گروه نهادی	یک زن : متمم، ترکیب وصفی	
مشکلی بزرگ : مسند، ترکیب وصفی	گاهی : قید	نزد برادرش : متمم
کبوده : متمم، نام روستا، فرآیند واجی	زندگی می کرد : حذف فعل لفظی	
بدواند : فعل مضارع الزامی، سوم شخص مفرد		

قلمرو ادبی

ذوق لطیف : حس آمیزی در کجا ریشه بدواند : کنایه از اینکه در کجا ساکن شود.

۲- با این حال، او نیز ..... به آن پناه برد.

قلمرو زبانی

این حال : متمم، ترکیب وصفی
او : نهاد
توگلی : مفعول، در اصل یعنی واگذار کردن کارها به خداوند. تکیه گاهی معنوی

بحران های عصبی : متمم، ترکیب وصفی	امروز : قید زمان	رایج : مسند، متداول
است : فعل اسنادی	تحفه برخورد... : مسند و مضاف الیه و مضاف الیه	
غرب : متمم	خبری : نهاد	هر عصب : نهاد، ترکیب وصفی
و : واو عطف	فکر : معطوف	
منبع بی شائبه ایمان : متمم، منبه واثق ایمان، ترکیب وصفی	وصل : مسند	
خوب و بد : مفعول	مشیت الهی : خواست خداوند، مضاف الیه	
این زندگی گذرا : متمم	گذرا : زودگذر، صفت فاعلی	آن قدرها : قید، ترکیب وصفی
پیشامد ناگوار : مفعول، ترکیب وصفی	فاجعه ای : مسند، بلای سخت	
یک روی زندگی : نهاد، ترکیب وصفی	زشت : مسند	روی دیگری : نهاد

قلمرو ادبی

شرق و غرب : تضاد	عصب و فکر و منبع و وصل : مراعات نظیر
خوب و بد : تضاد	دل نمی بست : کنایه از وابسته نبودن
روی زندگی : اضافه استعاری	
استعاره : یک روی زندگی، زندگی مانند سکه ای است که دو رو دارد.	
کنایه : روی زشت زندگی : کنایه از ناگواری های زندگی	

قلمرو فکری

او با توکل به خداوند و ایمانی که به او داشت، می توانست بحران های فکری و روحی را به خوبی در خود از بین ببرد و به دنیای فانی وابسته نشود. زشتی دنیا را در کنار زیبایی های آن پذیرفته بود. پیام : ایمان به خداوند موجب پذیرش مشیت الهی می شود.

۳- بنابراین خاله ام، با همه تمکنی ..... متمرکز کرده بود.

قلمرو زبانی

خاله ام : نهاد	همه تمکنی : متمم، ترکیب وصفی، وضع مالی خوب
زندگی درویشانه ای : متمم، ترکیب وصفی	قناعت کرده بود : فعل ماضی بعید

بُخل : خسیس، متمّم	بیشتر : متمّم	احتیاج نداشت : فعل
خانه مشترکی : متمّم، ترکیب وصفی	خانواده دیگری : نهاد، ترکیب وصفی	
هم : قید تاکید	زندگی می کردند : فعل	یک اتاق : مفعول
خانه کهن سالی : مسند، ترکیب وصفی		نکبت بار: شوم، مسند
بود : حذف فعل لفظی	عاری : خالی، مسند	بود : حذف فعل لفظی
هرگونه... : متمّم	همان .... : متمّم	زندگی خود را : مفعول
متمركز کرده بود : فعل ماضی بعید		

قلمرو ادبی

زندگی : مجاز از وسایل و ابزار زندگی

۴- برای این خاله ..... و دوستان همراه بود.

قلمرو زبانی

این خاله : متمّم، ترکیب وصفی	من : نهاد	به منزله : مثل و مانند
گاه به گاه : قید زمان	دیدارش : متمّم	ش : مضاف الیه
کنار پنجره : متمّم	قصه : مفعول	برخلاف : قید، برعکس
مادرم : نهاد	کم سخن : کم حرف و مضاف الیه	خشک : مسند
و : عطف	دایره .... : متمّم	مذهبیات : مسایل مذهبی
خارج نمی شد : فعل	مباحث مختلف : متمّم، ترکیب وصفی	حرف می زد : فعل
تاریخ، حدیث ... : متمّم	همچنین : قید تاکید	شعر : متمّم
حتی : قید	وقتی : قید	آخرت : متمّم
عوارض مرگ : متمّم، ترکیب اضافی	سخن : مفعول	گفتارش : نهاد
ش : مضاف الیه	مقداری : متمّم	ظرافت : شوخی، متمّم
نقل : حدیث، متمّم و معطوف	داستان : معطوف	همراه : مسند

قلمرو ادبی

خشک بودن : کنایه از بی روح بودن

۵- برای من قصه های ..... آن طور گذشت.

قلمرو زبانی

من : متمّم	قصّه های شیرین : مفعول، ترکیب وصفی
او و مادرم : نهاد و واو عطف و معطوف	هر دو : بدل
آنها : مفعول	مادربزرگشان : متمّم
زیاد : قید	حرف می زدند : فعل
مادرجون : مسند	ورد : مسند
این مدار : قید	آن مدار : قید

قلمرو ادبی

قصّه های شیرین : حسّ آمیزی
تشبیه : برای این خاله، من تمبرله فرزند بودم.
۶- نخستین بار از زبان خاله ..... نشان نمی داد.

قلمرو زبانی

نخستین بار : قید	زبان خاله : متمّم، ترکیب اضافی	گاهی : قید
هم : قید تاکید	مادرم : متمّم	بعضی .... : مفعول
عالم افسانه ها : متمّم	آن همه : قید	پر رنگ و ... : مسند
مرا : مفعول	سعدی : مضاف الیه	
شعر شاهکار : متمّم، ترکیب وصفی، شعر اعجاز برانگیز	آشنا : مسند	
سواد : مفعول	ده : قریه، روستا، متمّم	خواندن : مفعول
نوشتن : مضاف	نمی دانست : فعل ماضی ساده	درجه فهم ادبی اش : نهاد
خیلی : قید	بیشتر : مسند	این سعدی : نهاد، ترکیب وصفی
قرآن : متمّم	مفاتیح الجنان : نام کتابی مذهبی، معطوف	
همدم و .... : مسند	غم گسار : غمخوار	زمستان : مسند
زیر گرسی : وسیله گرمایشی، متمّم	فصول ملایم : فصل های ملایم سال، نهاد	
قالیچه : متمّم	پشت : متمّم	سرمان : مضاف الیه
جمع : مسند	تکیه می دادیم : فعل	
گلستان، بوستان، گاهی قصاید : مفعول	می خواندیم : حذف فعل لفظی	

دریافت : متمم
شعرهای .... : مضاف الیه

فهم من : نهاد
طرف دار : مسند
نشان نمی داد : فعل

هنوز : قید
خاله ام : نهاد
علاقه .... : مفعول

قلمرو ادبی

عالم افسانه : اضافه تشبیهی، افسانه به یک عالم و جهان تشبیه شده است.

رنگ و نگار : مراعات نظیر
ذوق لطیف : حس آمیزی، ذوق نرم

سعدی : مجاز از آثار سعدی
یک کتابی : کنایه از یک بُعدی
پشتی : مشبه به

۷- سعدی که انعطاف ..... می شنویم .

قلمرو زبانی

انعطاف جادوگرانه : سازش و نرمی مانند جادوگران، مفعول، ترکیب وصفی

خم می کرد : فعل ماضی استمراری
این شیخ .... : نهاد، ترکیب وصفی

یک آموزگار : مفعول، ترکیب وصفی
مهر ... : مفعول

چشم عقاب : مفعول
و : عطف

هیچ حفره ای : نهاد، هیچ زاویه ای
حفره های ... : متمم

این همدم کودک : نهاد، ترکیب وصفی
دستگیر پیر : معطوف، یاری گر پیر

پیش : زمان قید
این سو : متمم

من : نهاد
آن اتاق کوچک : متمم، ترکیب وصفی

حجره : اتاق
سعدی : نهاد

معنی می کرد : فعل ماضی استمراری
قصه ها : مفعول

این : نهاد
تنها : قید

سخنش : نهاد
سخن همه : متمم

هیچ کس : متمم
شبیبه : مسند

حرف بزند : فعل
هر روز : قید

و : عطف
بازار : معطوف

قلمرو ادبی

شیخ همیشه شاب : تناقص، پارادوکس دارد. (پیرترین و جوان ترین شاعر).

خود را خم می کرد: کنایه از در حدّ فهم هر سنی، سخن می گفت.
 چشم عقاب و لطافت کبوتر : تشبیه و کنایه از تیز بینی و نرمی.
 حفره های زندگی : تشبیه دارد. مانند هوا : تشبیه
 هم هیبت آموزگار و هم مهر پرستار : تشبیه هم : تکرار
 حفره : استعاره از بخش همدم کودک و دستگیر پیر : استعاره
 فضای فکر : تشبیه سخنش به سخن همه .... : پارادوکس دارد.

قلمرو فکری

این تنها خصوصیت سعدی است که سخنش، به سخن همه شبیه باشد و به هیچکس شبیه نباشد. سخنش « سهل و ممتنع » بوده است. به ظاهر بسیار ساده است اما، نمی توان مثل آن گفت.

۸- آن کلیات سعدی ..... خُل می پنداشتند.

قلمرو زبانی

آن کلیات سعدی : مفعول، ترکیب وصفی	خاله ام : نهاد
شامل : مسند، حاوی	هم : قید تاکید
چاپ سنگی : مضاف الیه	تصویرهای : مضاف الیه
ولی : حرف ربط	تصویر های ناشیانه : متمم، ترکیب وصفی
زنده : جاری	گویا : مسند، صفت فاعلی
عکس ها : مفعول	و : عطف
آماس می کرد : فعل، ورم می کرد.	چون : حرف ربط
فوران تخیل : متمم، جوشش آب از چشمه را فوران گویند.	لبریز : مسند
دو پا : متمم	بیشتر : قید
هیجان : مضاف الیه	قوز: برآمدگی غیر طبیعی پشت انسان فرط : بسیاری، متمم
خُل : مسند	لگه می دویدم: با شوق، جست و خیز کنان، پیش می رفتم. یورتمه اسب و شتر
	می پنداشتند : فعل اسنادی

قلمرو ادبی

تشخیص : تصویرهای گویا و زنده داشت. بین چاپ و تصویر و حکایت و عکس : مراعات نظیر
 سراچه ذهنم : اضافه تشبیهی، ذهن به سراچه و خانه تشبیه شده است.

آماس می کرد : کنایه از معلوماتم زیاد می شد. استعاره : فوران تخیل
 بر فوران تخیل راه رفتن : کنایه از عالم واقع، خارج شدن و به عالم خیال رفتن.
 ۹- خاله ام نیز ..... به کار می بردم.

قلمرو زبانی

خاله ام : نهاد	خوش وقت : خوشحال، مسند	کلام سعدی : متمم، شعر سعدی
علاقه : مفعول	بنابراین : حرف اضافه	حوصله : متمم
مرا : مفعول	همراهی می کرد : فعل	هر دو : نهاد، ترکیب وصفی
چنان : قید	گویی : انگار	پالیز سعدی : متمم، باغ سعدی
بوته ای : متمم	شاخی : متمم، شاخه ای	نه : قید نفی
کسی : نهاد	خوشبختانه : قید	دامنه کلام: نهاد، عرصه و فراخی کلام
قدر کافی : متمم	وسعت : مفعول	ندانستن ... : نهاد
مانع : مسند	برخورداری : متمم	یک بیت : مفعول
مفهومش : مفعول	آزادترین ... : مسند	
گشت و گذار : گشتن و چرخیدن در جایی		همان جا : متمم
خواندن گلستان : نهاد	مرا : مفعول	تقلید ... : متمم
سوق داد : فعل ، هدایت نمود.	بعد : قید	دبستان : متمم
انشا : مفعول	آن : مفعول	به کار می بردم: فعل ماضی استمراری
می نوشتم : فعل ماضی استمراری		

قلمرو ادبی

پالیز سعدی : استعاره از آثار سعدی
 شاخی : استعاره از شعر و بیت و جمله
 ۱۰- از لحاظ آشنایی با ادبیات ..... سرد استسقا.

قلمرو زبانی

لحاظ... : متمم	سعدی : نهاد	من : متمم
به منزله : مانند، حرف اضافه	شیر آغوز : اولین شیر مادر پس از بدنیا آمدن فرزند	
طفل : متمم	پایه ... : مفعول	ذوق ادبی من : نهاد

همان آغاز : متمم	آشنایی : متمم	این آثار : متمم، ترکیب وصفی
پر توقع : مسند	خورد : مفعول	سگوی بلندی : متمم
قرارداد : فعل ماضی	مرّبی ... : مفعول، معلم با تجربه ای، ترکیب وصفی	
کورمال : با احتیاط راه رفتن نابینایان، متمم	راه رفتن : متمم	
بعدها : متمم	جرئت دارم : فعل	چیزهایی : مفعول
بنویسم : مضارع الزامی	همین آموختن : متمم	سر خود: مستقل، آزاد، صفت آموختن
تنهاوش : به تنهایی	حرص : متمم	شربتی : مفعول
مگیر : فعل نهی، ایراد مگیر	من : متمم	بد کردم : متمم
بیابان : نهاد	تابستان... : معطوف	
استسقا : آب خواستن، نام بیماری، که آب بسیار خواهد.		

قلمرو ادبی

استسقا، بیابان : مراعات نظیر	واج آرایی : س
شیر آغوز : مشبه به، تشبیه دارد.	بین شیر و طفل و عضله و استخوان، مراعات نظیر وجود دارد.
تکرار کورمال دارد.	بین مرّبی و راه رفتن و نوشتن : مراعات نظیر.
بین شربتی و آب سرد و استسقا : مراعات نظیر.	

کارگاه متن پژوهی

قلمرو زبانی

- ۱- مترادف هر واژه را بنویسید.
- مفاتیح : (کلیدها)   مستقر : (ساکن)   متمکن : (دارا، ثروتمند)
- ۲- از متن درس، چهار ترکیب وصفی که اهمیت املایی دارند، بیابید و بنویسید.
- قصه اصیل - انعطاف جاودانه - بحران های عصبی - منبع بی شائبه
- ۳- نمونه ای از کاربرد نقش تبعی « بدل » در متن درس، مشخص کنید.
- معلم اول / پیرترین و جوان ترین شاعر زبان فارسی.

۴- در بند دوم درس، در کدام جمله ها « مفعول » دیده می شود؟ « نهاد » این جمله ها را مشخص کنید.

هر عصب و فکر به منبع بی شائبه ایمان وصل بود. که خوب و بد را به عنوان مشیت الهی می پذیرفت. مفعول: خوب و بد / نهاد : او (خاله)

پیشامد ناگوار را فاجعه ای بینگارد : مفعول : پیشامد ناگوار / نهاد : او (خاله)

قلمرو ادبی

۱- پاسخ :

این تنها، خصوصیت سعدی نیست که سخنش به همه شبیه باشد و به هیچکس شبیه نباشد.

۲- پاسخ :

- کنار نام تو لنگر گرفت کشتی عشق   بیا که یاد تو آرامشی است طوفانی